

Výukové případové studie a jejich využití

121

Jiří Mareš

Univerzita Karlova v Praze, Lékařská fakulta v Hradci Králové

Abstrakt: Příspěvek shrnuje současné poznatky o případových studiích, které se používají pro pedagogické, nikoli výzkumné účely. Konstatuje, že se v České republice případové studie využívají na vysokých školách při výuce řady studijních oborů, ale jen minimálně při přípravě budoucích učitelů. Výklad nejprve definuje pojem výuková případová studie a poté charakterizuje její funkce a možné typy. Podrobněji rozebírá strukturální složky výukové případové studie a ilustruje je konkrétním příkladem. Obecný výklad je doplněn o příklady případových studií, které se užívají (především v USA) pro výuku psychologie u budoucích učitelů a budoucích psychologů. Nedílnou součástí kvalitní výukové případové studie je didaktický manuál pro učitele. Výklad proto přibližuje i jeho strukturu. Zahraniční zkušenosti ukazují, že výukové případové studie nemusejí vytvářet pouze učitelé, ale také (pod jejich vedením) studenti. Kromě výčtu výhod případových studií jsou v závěru shrnuty i jejich slabé stránky. Podstatné je, že výukové případové studie posluchačům vysokých škol konkretizují obecné pojmy a obecné zákonitosti, přibližují jim typy problémů, které je v praxi čekají, učí je profesionálnímu uvažování a kvalifikovanému rozhodování.

Klíčová slova: výukové případové studie, typy případových studií, struktura případové studie, didaktický manuál, využití případových studií ve výuce

Instructional Case Studies and Their Use

Abstract: This paper summarizes the current knowledge of case studies, which are used for teaching, not for research purposes. The author states that in the Czech Republic, case studies are used by universities for teaching in a number of fields of study but only minimally in education of future teachers. At first the concept of the instructional case study is defined, then its function and possible types of them are characterized. Then, in greater detail, the structural components of the instructional case study are analyzed and illustrated with a concrete examples. The general explanation is supplemented by examples of case studies that are used (especially in the US) for teaching psychology for future teachers and psychologists. An integral part of a good instructional case study is a didactic manual for teachers (teaching note). Therefore the explanation gets closer to its structure as well. Experience from abroad shows that instructional case studies may not be created by teachers only, but (under teacher's supervision) by students as well. In the conclusion of the study both the advantages and disadvantages of the case studies are summarized as well. It is essential that general concepts and general regularities of the instructional case studies are put in concrete terms, and students of universities may learn about various problems that await them in practice and also acquire professional way of thinking leading to informed decisions.

Keywords: teaching case studies, instructional case studies, types of case studies, structure of case study, teaching note, application of case studies in instruction

DOI: 10.14712/23363177.2016.16

122 Každý zkušený vysokoškolský učitel zařazuje do své výuky reálné problémy i kratší příběhy z reálné praxe, aby obecný výklad doložil příklady z běžného života. Kromě toho se ve výuce využívají speciálně zpracované rozsáhlejší případy z praxe – *výukové případové studie*. Studenti jsou těmito případovými studii vedeni k tomu, aby se naučili profesně uvažovat a kvalifikovaně se rozhodovat.

Případové studie určené pro výukové účely na vysokých školách nejsou novinkou posledních let. Americké prameny uvádějí, že případové studie jako vyučovací metody začaly být systematicky používány při výuce studentů na Právnické fakultě Harvardovy univerzity v USA v roce 1870, a to z iniciativy tehdejšího děkana Ch. C. Langdella. O rok později vyšla v této škole učebnice s vybranými případovými studii (Sperle, 1933). Pokud jde o *přípravu učitelů*, využití případových studií ve vysokoškolské výuce se *výzkumně* ověřovalo (u učitelů pravděpodobně poprvé na světě) na Graduate School of Education Harvardovy univerzity od jejího založení v roce 1920. Využití však nebylo úspěšné minimálně ze tří důvodů: 1. finančních (fakulta nebyla tak štědře podporována ze soukromé průmyslové sféry jako jiné fakulty Harvardovy univerzity); 2. nebylo jasné, jak vhodně koncipovat pedagogický výzkum účinnosti této formy výuky; a 3. fakulta si neujasnila účel použití výukových případových studií. Teprve v osmdesátých letech 20. století se fakulty v USA připravující učitele znovu vrátily k nápadu používání případových studií a tentokrát už myšlenka uspěla (Merseeth, 1991).

Evropské zkušenosti s touto formou pedagogické pomůcky jsou dosti staré.¹ S příklady ze života – kazuistikami – pracoval ve starém Řecku Aristotelés. Za římského císaře Oktaviána Augusta je používali na císařském dvoře právníci; školili tak své následovníky. Největší rozkvět zažila kazuistická metoda mezi lety 1550–1650 u příslušníků jezuitského řádu při výuce teologie (heslo *Casuistry*, 2016). Noví adepti se prostřednictvím kazuistik učili, jak správně uvažovat o řešení morálních problémů. Na konkrétních příkladech jim zkušení učitelé předváděli, jak z teoretických pravidel vybírat ta vhodná, jak je prakticky aplikovat, eventuálně jak je používat při rozhodování o případech úplně nových.

Věnujme krátce pozornost naší současnosti. V České republice je velmi rozšířené používání případových studií v pregraduální výuce lékařství (Vyšohlíd, Guilbert, & Kotásek, 1978; Tachecí, 2013), v ošetrovatelství (Jarošová & Vrublová, 2011), v ekonomických oborech (Štrach, 2007), v manažerských oborech (Kirovová & Papalová, 2007; Urban, 2014), v právnických oborech (Pichrt & Drápal, 2015), v environmentálních oborech (Šauer & Lisa, 2007; Dlouhá, 2013) aj. Uplatňuje se také v postgraduální výuce. Například lékaři se učí analyzovat a řešit složitější medicínské případy pomocí skupinové diskuse a organizováním tzv. balintovských skupin (Pačesová, 2004).

Na rozdíl od situace v zahraničí (např. Lane, 2007; Case writing request form, 2011; Yue, 2012a) není u nás mnoho prací, které by se hlouběji zabývaly samotnými principy, jak vytvářet a korektně používat výukové případové studie. Náš příspěvek si proto stanovil tyto cíle: 1) definovat pojem výuková případová studie, uvést její

¹ Za upozornění na evropské kořeny výukových případových studií děkuji Dominiku Dvořákovi.

funkce a možné typy; 2) charakterizovat její základní podobu a strukturní složky; 3) přiblížit způsob jejího vytváření, ať už učiteli, nebo studenty; 4. upozornit na podmínky použití a slabé stránky metody.

Ponecháváme stranou další zajímavé problémy, jako je vytváření celých sekvencí případových studií, v nichž dané téma graduje, analýzu diskuse při řešení problémů výukovými kazuistikami (Artan, 2007), hodnocení pedagogické efektivity těchto nástrojů (např. Gallucci, 2007; Bonney, 2015; Escartin et al., 2015) či řešení případových studií v rámci e-learningu (kupř. Brooke, 2006). Pokusíme se tyto otázky zpracovat odděleně v jiných člancích.

Obecný výklad budeme místy ilustrovat využíváním případových studií při výuce psychologických disciplín – ať už v přípravě psychologů, nebo učitelů. Systematické využívání těchto studií započalo v zahraniční psychologii již před 35 lety (Kemp, 1980; McManus, 1986a, 1986b; Hartley & McKeachie, 1990).

V odborné literatuře lze rozlišit dvě základní podoby případových studií: jedna je určena pro výzkumné, druhá pro pedagogické účely.

1 Výzkumná případová studie

Mareš (2015) konstatuje, že pojem *výzkumná případová studie*² není snadné definovat. Zahrnuje mnoho různých koncepčních přístupů, typů studií a konkrétních aspektů, které se v rámci zkoumání určitého případu (či několika případů) sledují. Vymezení případové studie jako výzkumného *přístupu* (nikoli výzkumné metody) má své opodstatnění, protože taková studie se může provádět pomocí různých výzkumných metod (pozorováním, individuálními rozhovory, diskusí v ohniskové skupině, obsahovou analýzou dokumentace, dotazníkovým šetřením atd.). Jedná se o přístup celostní, holistický, jenž se snaží poznat konstitutivní složky zkoumaného případu (či několika případů), zachytit jej v kontextu reálného života a dospět k jeho hlubšímu porozumění.

Výzkumná případová studie je přístup, který bývá kvalitativní, deskriptivní, exploratorní (průzkumný), explanační (vysvětlující); pracuje s rozličnými typy dat. V kontextu reálného života se primárně zaměřuje na současnost. Zajímá se především o hledání odpovědi na otázky typu „jak“ a „proč“ se něco děje. Výzkumník sleduje vybraný případ, ale jeho průběh neovlivňuje. Případová studie dovoluje zachytit unikátní konfiguraci lidského bytí. Rozvíjí teorii a může být základem pro budoucí systematický výzkum. (Christie, Rowe, & Perry, 2000, s. 14)

2 Výuková případová studie, její funkce a typy

V zásadě je třeba rozlišovat mezi výukovou případovou studií na jedné straně a vyučovací metodou, která staví na systematickém využívání celého souboru přípa-

² V medicíně, ošetrovatelství, klinické psychologii se používá termín *kazuistika*.

124 dových studií pro vzdělávací a výchovné účely na straně druhé. Nám půjde o první případ.

Případovou studii vytvářenou *pro pedagogické účely* je obtížné jednoznačně vymezit, protože existuje v mnoha podobách. Už jen její označení není jednotné: buď se zdůrazňuje pouze činnost učitele a pak se mluví o vyučovací případové studii (*teaching case study*), anebo se bere v úvahu jak činnost učitele, tak studentů a poté se hovoří o výukové případové studii (*instructional case study*) či edukační případové studii (*educational case study*). V české literatuře se setkáváme s obecným označením *případové studie*, i když jde o studie určené jen pro výuku (Urban, 2014; Pichrt & Drápal, 2015), anebo s označením *výukové případové studie* (např. Šauer & Lisa, 2007; Štrach, 2007; Jarošová & Vrublová, 2011; Švec, 2012; Dlouhá, 2013).

V odborné literatuře nalézáme mnoho vymezení pojmu výuková případové studie – za rozdílnými účely a s různou mírou obecnosti. My jsme se inspirovali pracemi několika autorů (Davis, 1993; Duch, Groh, & Allen, 2001; Torp & Sage, 2002; Razzouk, 2011) a pokusili jsme se o následující souhrnné vymezení.

Výukovou případovou studii definujeme jako specifický prostředek, nástroj pro učitelovo vyučování a studentovo učení. Jde o komplexní učební úlohu³, která studentům prezentuje dobře strukturovaný problém. Předkládá jim reálný příběh či příběh převzatý z reality, ale poněkud zjednodušený, včetně podmínek, v nichž se odehrává. Tento problém mají studenti vyřešit, přičemž bývá koncipován tak, aby neměl jednoduché, obvyklé řešení. Případová studie bývá často základem skupinového řešení problému; předpokládá dělbu rolí ve skupině studentů, skupinovou diskusi a výstup v podobě konsenzuálního řešení.

Formálně se jedná o popis určité události a jejího kontextu; může také obsahovat vyprávění aktérů o určité události (tedy subjektivní pohledy na konkrétní událost). Součástí případové studie může být i dokumentace o daném případě. Případová studie od studentů vyžaduje, aby analyzovali předložené materiály (případně se doptávali učitele na další důležité údaje anebo potřebné chybějící informace samostatně vyhledali).

Výukové případové studie plní několik užitečných funkcí. Graham a Cline (1980) konstatují, že řešení výukových případových studií rozvíjí dovednost studentů rozhodovat se. Tím, že problém řeší, začnou lépe chápat odborné pojmy; vidí zřetelněji vztahy mezi nimi a obohacují si osobní síť pojmů o konkrétní obsahy. Uvědomují si rozdílné pohledy na způsoby, jak by se daly řešit problémy, jež jim případová studie prezentuje. Musejí si ověřovat alternativní hypotézy, testovat jejich platnost a možné důsledky, musejí se zamýšlet nad výjimkami z populační normy, čímž si jasněji uvědomí, co to jsou individuální rozdíly. Studenti získávají nepřímou, tj. zástupnou zkušenost, která je přibližuje reálnému životu.

³ Učební úlohou rozumíme promyšleně připravenou práci pro žáka či skupinu žáků, která se zadává proto, aby zajistila dosažení stanoveného učebního cíle. Je zaměřena na pět parametrů učení: obsahový, stimulační/motivační, operační, formativní a regulativní. Úloha má rozvíjet znalosti a dovednosti žáků; při jejím řešení je důležitý jak postup, tak i výsledek (Mareš, 2013, s. 365).

Výukové případové studie můžeme klasifikovat podle různých hledisek. S oporou o dostupnou literaturu navrhuje vlastní souhrnnou typologii. Případové studie lze třídit podle:

- autora/autorů případové studie – studie vytvořené: (a) učiteli (většina autorů, kteří publikují práce o výukových případových studiích); (b) studenty (McManus, 1986 a,b);
- řešitelů případové studie – studenti: (a) prezenční formy studia, kteří obvykle nemají zkušenosti z praxe (Gonzalez-DeHass & Willems, 2005; Razvi & Allen, 2005); (b) kombinované či distanční formy studia, kteří mají větší zkušenosti z praxe (Gonzalez-DeHass & Willems, 2005; Yue, 2012a);
- rolí, které studenti zastávají – student: (a) zůstává v roli studenta-řešitele případu (většina autorů, kteří publikují práce o výukových případových studiích); (b) zastává sociální role aktivních aktérů případu a zkouší si různé pohledy na tentýž případ (Činčera, 2003); (c) je tvůrcem výukové případové studie a zastává mnoho rolí počínaje výzkumníkem, sepisovatelem případu až po editora textu a řešitele (McManus, 1986 b; Swiercz, 2000);
- typu činnosti, který případová studie od studentů předpokládá či přímo vyžaduje, například podle starší Bloomovy taxonomie: aplikaci, analýzu, syntézu, hodnocení (Herreid, 1994; Bonney, 2015);
- technického způsobu prezentování případové studie studentům: (a) pouze tištěný text (Gonzalez-DeHass & Willems, 2005); (b) kombinace tištěného textu a dalších dokumentů, například posudků, statistických údajů, výsledků vyšetření (National Center, 2015); (c) kombinace textu a audiovizuální složky příběhu (Inoue, 2009; Yue, 2012a; National Center, 2015); (d) e-learningová verze případové studie (Gonzalez-DeHass & Willems, 2005; Brooke, 2006; Paulus & Roberts, 2006);
- sociálních aspektů řešení případu – studie pro: (a) individuální řešení (Razzouk, 2011); (b) skupinové řešení (Paulus & Roberts, 2006; Artan, 2007; Razzouk, 2011; National Center, 2015);
- zahrnutí či nezahrnutí morálního aspektu do rozhodování – studie: (a) s běžným typem rozhodování, při němž se lze opřít o běžné postupy, případně o standardy či normy (většina autorů, kteří publikují práce o výukových případových studiích); (b) předkládající morální dilemata, přičemž ani jedno z řešení není bez negativních dopadů (Allen, 1995; Gonzalez-DeHass & Willems, 2005; Lane, 2007; National Center, 2015);
- četnosti výskytu zvoleného případu v reálném životě – případy: (a) běžné, nejčastější (většina autorů, kteří publikují práce o výukových případových studiích); (b) vzácné, jedinečné, unikátní (Balakrishnan, 2010);
- podobnosti případové studie reálnému případu: (a) případ vzatý z reálného života s minimálními úpravami (Cappel & Schwager, 2002; Millott, 2003; Walsh, 2006; Štrach, 2007); (b) příklad zjednodušený pro výukové účely, ale zachycující podstatu reálného problému (Cappel & Schwager, 2002; Šauer & Lisa, 2007; Štrach, 2007); (c) fiktivní, hypotetický případ (Mayo, 2002; Walsh, 2006; Mesny & Mandron, 2014);

- časové situovanosti zvoleného případu – případ se: (a) odehrál v minulosti (Šauer & Lisa, 2007; Štrach, 2007); (b) odehrává v současnosti (tamtéž); (c) má odehrát v budoucnosti, neboť jde o nácvik prognostického rozhodování (používá se vzácně);
- časového způsobu prezentování případové studie studentům – potřebné údaje jsou studentům prezentovány: (a) všechny najednou (nejběžnější podoba případové studie); (b) postupně, podle toho, na co se ptají a které údaje si vyžádají (Millott, 2003; National Center, 2015);
- zakončení studie – studie s: (a) popisem reálného konečného rozhodnutí a jeho dopadů (Walsh, 2006; National Center, 2015); (b) otevřeným koncem (Walsh, 2006; Šauer & Lisa, 2007);
- místa, kde studenti případovou studii řeší – studie určené pro: (a) řešení ve škole (většina autorů, kteří publikují práce o výukových případových studiích); (b) domácí přípravu (Lane, 2007; Šauer & Lisa, 2007);
- způsobu zařazení do výuky a funkce v ní – studie sloužící k: (a) zvýšení zájmu o dané téma, určené k motivování studentů dozvědět se o tématu více (Gallucci, 2007); (b) podrobnějšímu vysvětlení probíraného tématu (Gonzalez-DeHass & Willems, 2005; Lane, 2007); (c) zkoušení a hodnocení studentů (vyskytují se vzácně);
- vztahu případové studie k ostatním studijním materiálům – studie: (a) povinná, tj. integrovaná součást běžné výuky, která obohacuje přednášky i učebnicové texty (Walsh, 2006; Lane, 2007); (b) izolovaná, volitelná, jdoucí nad běžnou výuku (Walsh, 2006).

Zatím šlo o *obecnou* rovinu výkladu o definování a typy výukové případové studie. Nyní obrátíme pozornost k jejímu konstruování. Kvalitní výuková případová studie sestává ze dvou základních částí: 1. vlastní případové studie, kterou studenti pod vedením učitele řeší; 2. didaktického manuálu, který je určen pouze učiteli; obsahuje odborné informace o výukové případové studii spolu s doporučeními, jak s ní ve výuce pracovat.

3 Podoba výukové případové studie

V zahraniční literatuře existuje řada příruček, jak správně postupovat při vytváření případových studií určených pro výukové účely. Zmíňme například práce Millotta (2003), Laneové (2007), *Case writing request form* (2011) či Yuea (2012a). Vesměs zdůrazňují, že dříve, než učitel začne vytvářet novou případovou studii, by měl být schopen zodpovědět několik základních otázek shrnutých v tabulce 1.

Tabulka 1 Základní otázky pro tvůrce výukové případové studie

Tematické okruhy	Příklady otázek
Uvažované využití	Jak zapadá uvažovaná případová studie do výuky mého předmětu? Proč ji vlastně vytvářím?
Originalita	Je můj případ skutečně nový? Není někde na internetu podobná případová studie už dávno k dispozici?
Adresáti	Kterým studentům je případová studie primárně adresována? Jak obtížná tedy může být?
Prerekvizity	Který předmět/teré předměty by měl mít student absolvovány, než mu můžeme případovou studii zadat? Které předchozí znalosti jsou potřebné k úspěšnému řešení případové studie?
Plánované cíle	Kterých kognitivních a afektivních <i>cílů</i> by měl student řešením případové studie dosáhnout? Které <i>teoretické poznatky</i> má studie konkretizovat? Aplikaci kterých základních <i>pojmu</i> má tato studie procvičit? Které <i>typy činností</i> má případová studie u studentů nacvičit? (Týmovou spolupráci; prezentování svého názoru; korektní reagování na názory dalších členů týmu; zvažování různých pohledů na daný problém; dovednost referovat o řešení případu před širším fórem; aplikování dosavadních znalostí a dovedností studentů atp.)
Typ případové studie	Který typ případové studie chcete zvolit? Bude to autentický případ ze života? Bude to případ vybraný z novin, časopisů, z výzkumné zprávy? Bude to fiktivní případ, který zobecní zkušenosti z řady reálných případů, aby vynikly typické charakteristiky dané skupiny problémů?
Předpokládaná podoba případové studie	Jak byste pojmenovali hlavní téma případové studie? Do jak velkých detailů chcete toto téma rozvést? Jak rozsáhlá by měla být tato případová studie?
Předpokládaný způsob administrování studie	Bude případ zadáván každému studentovi k <i>individuálnímu</i> řešení v rámci e-learningu či průběžné domácí přípravy? Bude zadáván ke <i>skupinové</i> práci? Pokud ano: Chcete rozdělit celý případ tak, aby jednotliví členové řešitelského týmu mohli řešit samostatně dílčí problémy a teprve pak je spojit do většího celku? Anebo bude vhodnější, aby všichni členové skupiny řešili tentýž problém společně?
Předpokládaný způsob prezentování informací, které jsou pro řešení klíčové	Chce zadat studentům všechny důležité informace, které jsou nutné pro řešení případu, hned na začátku, tedy najednou? Chcete učit studenty analyzovat zadání a hledat informace, které ještě musejí získat, aby se mohli kvalifikovaně rozhodnout? Pak musíte zadávání odstupňovat, dávkovat. Které informace zadat hned a které si připravit až na vyžádání studentů?
Tvůrci	Kdo všechno by se (ideálně) měl podílet na tvorbě případové studie?
Termíny	Jaká je vaše představa o časových etapách vytváření případové studie?
Další zdroje	Které učebnice, učební texty (a kapitoly v nich) se týkají případové studie? Které přednášky se týkají této případové studie?
Pilotní ověření	Jaká je vaše představa o pilotním ověření případové studie dříve, než bude zařazena do běžné výuky?

Výuková případová studie má řadu podob, ale její *formální struktura* není složitá. S oporou o práce Millotta (2003), Yuea (2012a), Siddiquiho (2013) můžeme rozlišit tyto části:

Název. Měl by být jednoduchý, stručný. Siddiqui (2013) doporučuje, aby nepřesáhl deset slov. Název případové studie má jednu ze tří podob: (a) jméno hlavního aktéra/aktérky popisovaného příběhu, například Jim Colbert – učitel (Sanrock, 1990, s. 77) nebo Perfekcionista (Engle & Faux, 2006); (b) označení místa či instituce, kde se příběh odehrává; (c) název charakterizující podstatu problému, jenž se má vyřešit, kupříkladu Který přístup je vhodnější (Greenwood, Fillmer, & Parkway, 2002).

Autor/autoři. Obvykle se setkáváme s dvěma možnostmi: (a) autor výukové případové studie je současně autorem textu, kterým ji dává k dispozici dalším zájemcům (na internetu, v časopiseckém článku); (b) v rámci celého knižního souboru tvoří jednotlivé případové studie různých autorů samostatné kapitoly.

Úvod. Představuje hlavní aktéry příběhu a jejich zvláštnosti. Rámcově charakterizuje problém, před kterým aktéři stojí, a situaci, v níž se událost odehrává. Může přiblížit i širší společenský či věcný a časový kontext dané události.

Popis vývoje a stavu. Tato část případové studie obvykle řešitelům přibližuje historii problému – jak vznikl a jak se zatím vyvíjel. Podrobněji řešitelům popisuje momentální situaci, do níž událost dospěla, tedy aktuální stav, který je třeba vyřešit.

Jádro problému. Zde se věnuje pozornost detailní charakteristice problému, jeho souvislostem a možným důsledkům. Řešitelům se poskytují údaje, které potřebují vědět, aby mohli hledat východisko problému. Mohou je získat všechny najednou, anebo postupně. V druhém případě se učí uvažovat o tom, která data jsou pro řešení patrně potřebná, a dostanou je jen na požádání. Mohou dostávat pouze relevantní informace, nebo navíc i irelevantní, či dokonce zkreslené, matoucí (jak to někdy v reálném životě bývá). Jsou vedeni k tomu, aby se učili získávat data z více zdrojů, aby si ověřovali jejich spolehlivost. Yue (2012a) shrnuje obsah této části případové studie do zkratky vyjádřené šesticí otázek: Kdo to dělá (kdo je aktérem)? Kdy (v které době) něco dělá? Kde to dělá? Co by měl udělat? Proč to má udělat? Jak to má udělat?

Otázky a úlohy. Prezentační problémů zpravidla nekončí prozrazením výsledku – jednoho či několika řešení. Běžné je, že v případové studii zůstává problém otevřený a je na řešitelích, aby nad možnými variantami začali přemýšlet. Aby sháněli další informace, aby zvažovali výhody a nevýhody jednotlivých alternativ (včetně dlouhodobějších důsledků). K tomu slouží soubor promyšlených otázek a dílčích úloh k řešení. Ty mají řídit, usměrňovat studentské uvažování a trénovat studenty v tom, jak uvažuje profesionál.

Přílohy. Mohou jimi být dokumenty, na nichž se studenti učí čerpat potřebné údaje z písemných materiálů. Může jít například o organizační schéma dané instituce, rozhodovací pravomoci hlavních aktérů, graf zachycující vývoj určitých jevů až do současnosti, přehled práv a povinností hlavních aktérů, zápisy a protokoly z jednání, kopie autentických nebo zjednodušených úředních dokumentů.

Učitelé se někdy ptají, jaký rozsah má mít případová studie, aby plnila vše, co se od ní očekává. Cappel a Schwager (2002) upozorňují, že neexistuje žádná „kouzelná

formulka“ pro optimální rozsah výukové případové studie. Rozsah totiž závisí nejen na cílech a tématu studie, ale i na tom, zda zařadíme pouze detaily potřebné pro řešení, či další podrobnosti, nadbytečné, matoucí atp. Existují však autoři, kteří nabízejí alespoň orientační ukazatele. Například Yue (2012a) pokládá za krátký rozsah 2–5 stran, za dlouhý 8–30 stran, ale nejvhodnější je podle jeho názoru rozsah 8–10 stran.

Zatím jsme se o výukových případových studiích zmínili jen v obecné rovině. Podívejme se na konkrétní příklad z publikace Santrocka (1990, s. 3, 100–105).

Ukázka 1

Název: Učitelka Diana Nová
Synopse dané výukové případové studie: V jednom regionu se otevírá speciální program pro nadané a talentované žáky. Učitelka 4. postupného ročníku má za úkol vybrat ze své třídy čtyři žáky, kteří by se mohli tohoto programu zúčastnit. Zjistí však, že v její třídě jich připadá v úvahu pět. Tato možnost se rozkřikla, včetně toho, že míst je málo. Otec jedné dívky si došel do školy a vyvíjí na vyučující nátlak; vyhrožuje jí, co všechno udělá, pokud jeho dítě mezi čtyřmi vybranými nebude.
Klíčová slova: začínající učitel, program pro nadané a talentované, sociální kontext rozhodování
Popis případu vynecháme ze dvou důvodů: má rozsah téměř pěti tištěných stran a staví na amerických realitách.
Otázky a úkoly pro studenty řešící daný případ:
1. Učitelka Diana stojí před problémem. Podle čeho by měla žáky pro avizovaný program vybírat? Pokuste se nalézt odpovědi na tyto otázky: 1.1 Má volit mezi Marií a Zdeňkem? 1.2 Co všechno se zatím ví o Marii? A co o Zdeňkovi? 1.3 Od koho tyto informace pocházejí? 1.4 Je učitelka Diana vůbec oprávněna vybírat nadané a talentované děti, když je začínající učitelkou?
2. Co si myslíte o kritériích, která regionální úředníci pro výběr žáků vyhlásili? Pokuste se nalézt odpovědi na tyto otázky: 2.1 Jak validní jsou tzv. objektivní psychodiagnostické testy? 2.2 Jak validní jsou školní známky? 2.3 Jak validní je učitelovo (slovní) hodnocení žáků?
3. Co si myslíte o kritériích, která zvolila učitelka Diana? Pokuste se nalézt odpovědi na tyto otázky: 3.1 Co si představit pod označením „žák, který je na úrovni konkrétních myšlenkových operací“? 3.2 Proč je „žák s tvořivým myšlením“ lepší než „žák, který je na úrovni konkrétních myšlenkových operací“? 3.3 Jsou kritéria, která učitelka Diana zvolila, lepší než skóre ve standardizovaném psychodiagnostickém testu? Čím byste své stanovisko zdůvodnili?
4. Co si myslíte o programech podobných tomu, který pro nadané a talentované děti vyhlásil tento region? Pokuste se nalézt odpovědi na tyto otázky: 4.1 Co je cílem takových programů? Odpovídá jejich výsledek vynaloženým finančním nákladům? 4.2 Jsou programy určeny dětem nebo spíše jejich rodičům a učitelům? 4.3 Je v demokratické společnosti správné oddělovat děti „mimořádně nadané“ od dětí „pouze normálních“, tedy „nikoli mimořádných“? 4.4 Co je lepší pro děti? Co je lepší pro společnost? Použít finance tak, aby z nich mělo užitek jen pár dětí, nebo dát finance spíše pro výuku většiny dětí?

Pokračování Ukázky 1 na další stránce.

5. Měla by učitelka Diana vzít v úvahu přání regionu, tj. aby v programu pro nadané a talentované děti byly zastoupeny především děti menšin a dívky?
6. Co si myslíte o velmi emotivním chování otce, který prosazoval, aby se jeho dcera dostala mezi čtyři vybrané žáky?
 Pokuste se nalézt odpovědi na tyto otázky: 6.1 Měly jeho hrozby nějaký věcný základ?
 6.2 Hodnotí učitelka Diana jeho dceru spravedlivě, korektně?

Ukázka 1 představila případovou studii pro výuku budoucích učitelů, jejíž téma leží na rozhraní pedagogiky a psychologie. Existují však případové studie věnované cíleně výuce psychologie.

4 Případové studie ve výuce psychologie

Výuku psychologie zde chápeme širěji: zahrnuje nejen profesionální přípravu budoucích psychologů, ale také výuku psychologie v nep psychologických studijních oborech, zejména ve studiu učitelství (např. Santrock, 1990; Allen, 1995; Sudzina, 1997; Herreid, 2001; Gonzalez-DeHass & Willems, 2005; Engle & Faux, 2006; Ormrod & McGuire, 2006; Paulus & Roberts, 2006; Artan, 2007; Nirula & Peskin, 2008).

Už v polovině devadesátých let S. Štech (1995) upozorňoval, že je velký rozdíl mezi výukovou praxí „zavedených oborů“ typu trestní právo či příprava lékařů na jedné straně a pregraduální výukou budoucích učitelů v České republice na straně druhé. Tehdy konstatoval, že systematické rozvíjení profesního rozhodování a jednání v přípravě učitelů pomocí případových studií chybí (tamtéž, s. 38). Bohužel, zatím se uvedený stav příliš nezlepšil.

Ve vyspělých zemích přibývá výukových případových studií, které jsou určeny pro výuku psychologických disciplín. Přehled o nich nabízejí jednak odborné časopisy, jednak učebnice didaktiky psychologie pro vysokoškolské učitele (např. Miller et al., 2011a, 2011b). Tabulka 2 obsahuje vybrané výukové případové studie a rovněž zkušenosti s nimi. Jde o studie, které jsou k dispozici ve Spojených státech amerických. Jsou uspořádány podle jednotlivých psychologických disciplín. V naší domácí psychologické literatuře jsou zatím k dispozici pouze *Případové studie z klinické neuropsychologie* (Kulišťák, 2012).

Tabulka 2 Výukové případové studie z psychologie, používané v USA (příklady)

Psychologická disciplína	Publikace o užití výukových případových studií
Neuropsychologie	Meil (2007): Případová studie se týkala pacienta, u něhož byly epileptické záchvaty řešeny chirurgicky.
Psychopatologie	Chrisler (2000): případová studia navozovala porozumění mentálně postižené osobě

Pokračování Tabulky 2 na další stránce.

Psychologická disciplína	Publikace o užití výukových případových studií
Pedagogická psychologie	<p>Články: Allen (1995): případová studie se týkala rolí učitele a jeho morálního usuzování;</p> <p>Blocková (1996): přehled výukových případových studií, které autoři zařazují do amerických učebnic pedagogické psychologie, včetně posouzení jejich silných a slabých stránek;</p> <p>Sudzina (1997): zamyšlení nad tím, jak v předmětu pedagogická psychologie vytvářet a ve výuce účelně používat případové studie;</p> <p>Gonzalezová-DeHassová a Willemsová (2005): doporučení, jak pracovat s výukovými případovými studiemi při přípravě budoucích učitelů;</p> <p>Zambo a Hansen (2005): příklady toho, jak při výuce dětské psychologie u jednotlivých probíraných témat využít obrázkové knihy určené dětem příslušného věku;</p> <p>Engle a Faux (2006): Autoři porovnávali účinnost obsahově stejného kursu pedagogické psychologie, když je vyučován dvěma postupy; jeden předpokládá malé teoretické základy, předkládá aplikace a rozvíjí diskusi, zatím co druhý staví na důkladných základech a hledá možné aplikace.</p> <p>Paulusová a Robertsová (2006): Výzkum diskuse budoucích učitelů při řešení případové studie a to v situaci on-line kooperativního učení.</p> <p>Nirula a Peskin (2008): případová studie učená budoucím učitelům nemusí mít jen tištěnou podobu; může využívat videozáznamy vybraných částí hodiny buď komentované zkušeným učitelem anebo zprostředkující způsob jeho uvažování při řešení určité situace.</p> <p>knížně vydané sbírky různých případů: Santrock (1990), McGuire a Ormrodová (1998), Greenwood et al. (2002), Ormrodová (2005)</p>
Psychologie osobnosti	Miserandino (2007): Případová studie se vztahovala k aplikaci teorie Big Five.
Úvod do psychologie	<p>Ford, Grossman a Jordon (1997): Případové studie se týkaly rasismu, který si lidé neuvědomují, romantické lásky apod.</p> <p>Mayo (2002): Porovnání tradiční výuky a výuky pomocí případových studií ukázalo, že studenti řešící případy ze života pak uvažují realističtěji, jsou zvědavější, tvořivější, mají z učení radost.</p>
Vývojová psychologie	McManus (1986a, 1986b): Případové studie se věnovaly problémům, s nimiž zápasí dospívající jedinci.

Promyšlené případové studie se ke studentům učitelství a studentům psychologie dostávají (kromě uváděných samostatných případových studií či sbírek kazuistik) ještě třetí cestou: případové studie jsou organickou součástí pregraduálních *učebnic psychologie* (zamyšlení nad touto cestou viz např. Block, 1996). V českých učebnicích lze pozorovat zatím spíše náběhy k tomuto použití případových studií; zatím nejde o systematické využívání.

Po ilustrativních příkladech výukových případových studií se vrátíme k systematickému výkladu, jak takové studie správně vytvářet.

5 Podoba didaktického manuálu

Didaktický manuál (angl. *teaching note*) je nepostradatelným vodítkem učitele, pokud chce používat případovou studii ve své výuce korektně. Manuál shrnuje nejdůležitější údaje o dané studii, o způsobu jejího zadávání, řízení průběhu jejího řešení a o předpokládaných efektech. Existuje mnoho doporučení věnovaných tomu, jak správně takový manuál psát (např. Sjoblom, 2010; Yue, 2012b; Mesny & Mandron, 2014; Ghazali & Abba, 2015). V tabulce 3 jsme zpracovali přehled základních složek manuálu pro výukovou případovou studii.

Tabulka 3 Základní složky didaktického manuálu k výukové případové studii

Jednotlivé kapitoly manuálu	Konkretizace obsahu
Synopse daného případu	Stručný popis daného případu, jeho okolností a klíčových pojmů, které konkretizuje.
Vazba na další výukové případové studie	Zařazení daného případu v posloupnosti více případových studií na dané téma (např. daná studie jen uvádí celou sekvenci témat, ale může také navazovat na určitý, už probraný případ, anebo je předpokladem pro řešení jiného případu).
Cílová skupina studentů	Definování těch studentů, jimž je studie určena: studijní obor; stupeň studia (Bc., NMgr., Mgr., Ph.D.), forma studia (prezenční, kombinovaná); předmět/předměty, v němž/nichž lze studii využít; typ předmětu (úvodní, pro pokročilé, specializační); předpokládané vstupní znalosti studentů.
Učební cíle, které daná studie plní	Definování 3–5 učebních cílů, k jejichž splnění má případová studie studenty dovést. Cíle lze vymezit s využitím některé z taxonomií učebních cílů (kognitivních, afektivních apod.).
Předpokládané zařazení studie do výuky daného předmětu	Může jít o studii, která má podobu domácí přípravy na výuku. Nebo o studii určenou pro řešení ve škole, anebo o studii, jejíž pomocí učitel studenty zkouší a zjišťuje, nakolik dokážou získané znalosti a dovednosti aplikovat.
Učitelova strategie výuky	Tato část manuálu obsahuje plán potřebných činností učitele a studentů, včetně hlavních etap řešení případu a jejich optimální délky. Doporučuje vhodnou organizaci aktivit (tématu věnovat jeden nebo více seminářů), optimální velikost skupiny a způsob jejího sestavování. Pokud jde o etapy řešení, může jít o úvodní seznámení s případem, o analýzu zadání, diskusi o identifikovaných problémech, o návrhy možných řešení, o hledání konsenzu až po prezentaci řešení.
Původ případové studie a potřebná data o ní	Odkud byl případ vzat, nakolik byl upraven a jak byl anonymizován.
Doplňující materiály, z nichž mohou studenti čerpat	V této kapitole autor manuálu uvede, z kterých studijních materiálů (skript, učebnic) by se měli studenti na probíraný případ připravit. Může učiteli poskytnout i slovníček termínů pro jeho studenty. Autor manuálu by měl učiteli doporučit, na které dostupné e-learningové programy a videoprogramy může studenty upozornit.

Pokračování Tabulky 3 na další stránce.

Dosavadní zkušenosti s používáním dané studie	Autor studie by měl v této části informovat o pilotním ověření studie a shrnout dosavadní zkušenosti s jejím používáním. Měl by doložit, že studenti jsou schopni rozpoznat, že některé informace chybějí, a jak jim je postupně dodávat. Měl by vysvětlit, jak nejlépe sumarizovat průběh diskuse, které typické názory studentů lze očekávat, které miskoncepce učiva se mohou objevit. Měl by učitele upozornit na možná úskalí, na problémy, které se při řešení vyskytují, a poradit učitele, jak jim předejít nebo jak řešit jejich dopady.
Epilog k dané studii	Jde-li o studii, která vypráví o řešení skutečného případu, autor textu učitele informuje, které řešení bylo nakonec přijato a jaké dopady to mělo.
Obdobná literatura pro učitele týkající se dané studie	Jde o krátký seznam nejdůležitějších publikací k řešenému tématu.

Tvorba manuálu není jednoduchou záležitostí. Je zapotřebí například rozhodnout, jak podrobně budou jednotlivé oddíly manuálu zpracovány. Z toho logicky vyplyne i celkový rozsah manuálu.

Dodejme s určitou nadsázkou: výuková případová studie by měla být podána zajímavě, jako jakýsi detektivní příběh v malém, a měla by motivovat studenty k jeho řešení.

Začátečníci se při psaní manuálu obvykle dopouštějí určitých chyb (např. Yue, 2012b; Ghazali & Abba, 2015). Shrňme ty nejčastější.

Nezkušení autoři připraví relativně stručný text manuálu, v němž chybí řada údajů, které učitel-uživatel nutně potřebuje znát, aby mohl s výukovou případovou studií dobře pracovat. Učební cíle jsou pak formulovány příliš obecně, mlhavě a nelze zkontrolovat, zda jich bylo dosaženo. Autor manuálu uvádí buď příliš mnoho cílů, anebo naopak příliš málo. Otázky adresované studentům nejsou logicky uspořádané, netvoří promyšlený systém. Chybí vhodně volené otevřené či kontroverzní otázky, jež stimulují diskusi. Nejsou uvedeny ani důležité informace, zda byla případová studie ověřena ve výuce, jaké jsou s ní zkušenosti, jaká je její pedagogická efektivita.

Dosavadní výklad se týkal převážně případových studií, které vytvářejí učitelé. Podívejme se nyní na další možnost.

6 Výukové případové studie vytvářené studenty

Ve výuce se dají využívat i případové studie, jejichž autory jsou *studenti* (viz např. McManus, 1986a,b; Swiercz, 2000). Student nejprve uskuteční dílčí výzkum, shrne své výsledky do výzkumné případové studie a poté ze získaných dat vytvoří výukovou případovou studii. Podle Swiercze se tím obohacují role, které může vysokoškolák zastávat: při řešení případových studií vytvořených učiteli je student osobou, která jen analyzuje „cizí“ případ a řeší ho. Pokud je student tvůrcem výukové případové studie, pak není pouhým řešitelem. Jeho role se zmnožují: je výzkumníkem, navr-

134 hovatelem, tazatelem, vyjednavatelem, sepisovatelem, editorem, členem tvůrčího týmu (Swiercz, 2000).

Příkladem takového postupu jsou tzv. živé případové studie (McManus, 1986a). Protože jde o méně známou podobu případové studie, popíšeme ji podrobněji. Byla použita u posluchačů v rámci předmětu vývojová psychologie, a to v tématu „psychologie dospívání“. Studenti si mohli vybrat ze dvou témat, přičemž jedno se týkalo běžného života konkrétního adolescenta. Studenti, kteří si toto téma zvolili, museli nejprve získat souhlas jednoho adolescenta a jeho rodičů s tím, že ho mohou sledovat v průběhu jednoho semestru. Student se musel se svým „svěřencem“ setkávat nejméně jednou týdně. Používanými metodami byly pozorování, rozhovor, aktivní interakce. Nejméně dvakrát za semestr se student musel přímo zúčastnit některé aktivity adolescenta (např. sportovní, školní, rekreační). Měl rovněž za úkol si celý semestr vést deník a do něho zaznamenávat své postřehy a dojmy. Deník předkládal několikrát za semestr vyučujícímu; ten text pročítal a poskytoval studentovi zpětnou vazbu (přičemž počet studujících ve skupině se v jednom semestru obvykle pohyboval mezi 10 a 20).

Studentovo psaní případové studie bylo na vysoké škole doplněno přednáškami z psychologie dospívání, diskusí v seminářích i hraním rolí. Každý student musel svým spolužákům při výuce referovat o poznatcích, které získával o „svém“ adolescentovi, což vyvolávalo zajímavé diskuse. Tyto „živé“ případové studie pomáhaly studentům propojovat učebnicové poznatky se životem současných teenagerů. Na konci semestru každý student shrnul zkušenosti, které vytěžil, do případové studie a vyplnil hodnoticí dotazník o přínosu celého postupu. Hodnoticí dotazník vyplnili také sledovaní adolescenti a posoudili spolupráci se „svým“ studentem (McManus, 1986a).

Čím se tento přístup liší od přístupu, který se na většině českých fakult připravujících učitele zatím používá? Čas od času dostávají studenti učitelství v rámci pedagogické praxe nebo v rámci praktické výuky předmětu věnovaného výzkumné metodologii za úkol „jít do terénu“, tedy do škol. Tam mají pozorovat učitele, žáky či jejich interakci, případně s nimi vést rozhovor; na základě toho zpracovat písemnou práci o zajímavém případě. Písemnou práci odevzdávají učitelé na fakultě jako doklad, že svůj úkol v terénu splnili. V takové případě jde spíše o první (často neumělé) přiblížení se k podobě *výzkumné* případové studie.

Má-li jít o *výukovou* případovou studii, bude postup jiný. Musejí být splněny nejméně čtyři podmínky: 1. autorem studie je student; 2. student si musí vybrat takovou událost nebo takovou osobu, která nastoluje pedagogický či etický problém, jež je třeba vyřešit; 3. předkládaný text má po věcné i formální stránce podobu výukové případové studie (student má jasno v odpovědích na otázky v tabulce 3) a součástí studie je – byť stručný – didaktický manuál (viz hlediska obsažená v tabulce 2); 4. výsledná případová studie je adresována studentovým spolužákům, neboť slouží pro výukové účely, nikoli jako doklad, že posluchač zvládl základy výzkumné činnosti.

7 Slabiny výukových případových studií

Dosavadní výklad zdůraznil výhody, které přináší zařazování vhodně formulovaných případových studií do výuky, a to jak pro studenty, tak pro učitele.

Začínající autoři případových studií se dopouštějí věcných chyb. Mezi nejčastější patří: případ je koncipován velmi povrchně; jedná se o umělý příběh, který vyvolává u studentů pochybnosti, zda se v popsané podobě mohl vůbec odehrát; chybí mu přesvědčivé zakotvení v realitě a věrohodný kontext. Od studentů, kteří případ řeší, jsou požadovány specifické znalosti a bohaté životní zkušenosti, jimiž nemohou zatím disponovat. Případ je napsán neosobně, nezáživně, jako zpráva o výzkumu určitého problému. Chybí promyšlené charakteristiky jednotlivých aktérů případu, jejich chování a postoje.

I když jsou případové studie napsány dobře, mají svá omezení, své nevýhody. Výukové případové studie:

- jsou velmi pracné na přípravu (nápad, podklady, konstruování, pilotní ověřování atd.);
- pokud jsou zařazeny do výuky, vyžadují, aby na jejich řešení vyčlenil učitel mnohem více času, než je ho třeba při tradiční výuce daného tématu;
- nevyhovují všem studentům; vždy se najdou jednotlivci, kterým učení pomocí případových studií vadí;
- jsou-li řešeny skupinově, ne všichni studenti pracují naplno, někteří se jen „vezou“;
- studie bývají často řešeny týmově, ale při skupinové diskusi mohou v některých týmech být jednotlivci, kteří vyvolávají destruktivní konflikty a komplikují nebo úplně blokují skupinovou práci;
- příliš zjednodušené případy nemohou studentům představit složitost reálného života; mohou dokonce u studentů navodit mylné přesvědčení, že rozhodování v takové situaci „není problém“;
- výukové případové studie jsou nástrojem vnější motivace k učení; sázejí na zajímavost a praktičnost případu, ale nemusejí vést studenty k hlubší, tj. vnitřní učební motivaci;
- pokud je autorem případové studie učitel, student zastává roli člověka analyzujícího zadání, promýšlejícího alternativy postupu a hledajícího řešení; pracuje s „cizími případy“; nejsou to jeho případy, nemá prostor pro tvůrčí práci; výjimkou jsou případové studie vytvářené studenty samotnými;
- základní přínos případových studií bývá spatřován v tom, že se student seznámí s případy, které se blíží reálným situacím, s kontextem, v němž se odehrávají, a s poučením, které si z jejich řešení student vyvodí; potíží je však ve dvou aspektech: (a) zda při setkání s reálným případem v praxi je schopen rozlišit, nakolik je či není obdobný tomu případu, který už zná; (b) zda při řešení reálného případu je či není možný transfer dříve naučeného řešení.

8 Závěr

Případové studie se v tuzemských vysokých školách používají při výuce řady studijních oborů. Česká odborná veřejnost však není dostatečně informována o tom, jak mají správně vypadat a jak je korektně vytvářet. V tomto přehledu jsme blíže charakterizovali možné typy i hlavní funkce, které studie ve výuce plní. Popsali jsme základní strukturu výukové případové studie i manuálu pro učitele, který má každou studii doprovázet. Uvedli jsme typické začátečnické chyby, které provázejí snahu autorů-učitelů sepsat zajímavou studii.

Souhlasíme s názorem Mersethové (1991, s. 248), že tvorba výukových případových studií klade na autory značné požadavky a systematické používání takových studií ve výuce přináší mnohé komplikace: ve hře je totiž mnohaúrovňová interakce, zejména mezi učitelem a mezi studenty, mezi studenty a zadanou případovou studií i mezi studenty navzájem, když případ řeší společně.

V našem domácím kontextu je překvapivé, že (bez ohledu na stále častější používání výukových případových studií v různých studijních oborech českých vysokých škol) existuje jen málo prací, které se zabývají jejich pedagogickou efektivitou. Autoři zřejmě předpokládají, že použití případové studie automaticky aktivizuje studenty a zvyšuje kvalitu výuky jejich předmětu, což nemusí být pravda. Jednou z mála domácích výjimek je výzkum Švece (2012). Autor porovnával účinnost dvou způsobů učení – učení z tištěného textu případové studie a učení s využitím multi-mediální případové studie.

Byli bychom rádi, kdyby naše práce podnítila zájem vysokoškolských učitelů o tvorbu a využívání případových studií v pregraduální přípravě budoucích učitelů i budoucích psychologů.

Literatura

- Allen, J. D. (1995). *The use of case studies to teach educational psychology: A comparison with traditional instruction* (s. 1–19). Příspěvek prezentovaný na výročním zasedání American Educational Research Association, San Francisco. Dostupné z <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED387491.pdf>
- Artan, A. E. (2007). *Case-based discussions in an educational psychology course: Problem solving processes and interactions* (Disertační práce). Pittsburgh: University of Pittsburgh, School of Education.
- Balakrishnan, M. S. (2010). *Writing cases*. Bingley: Emerald Group Publishing. Dostupné z http://www.emeraldgroupublishing.com/products/new/pdf/teaching_cases.pdf
- Block, K. K. (1996). The „case“ method in modern educational psychology texts. *Teaching and Teacher Education*, 12(5), 483–500.
- Bonney, K. M. (2015). Case study teaching method improves student performance and perceptions of learning gains. *Journal of Microbiology and Biology Education*, 16(1), 21–28.
- Brooke, S. L. (2006). Using the case method to teach online classes: Promoting Socratic dialogue and critical thinking skills. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 18(2), 142–149.
- Cappel, J. J., & Schwager, P. H. (2002). Writing IS teaching cases: Guidelines for JISE submission. *Journal of Information Systems Education*, 13(4), 287–293.

- Case writing request form. (2011). Toronto: Humber College, Centre for Teaching and Learning. Dostupné z http://www.humber.ca/centreforteachingandlearning/assets/files/Teaching-%20Resources / Case_request%20form.pdf
- Činčera, J. (2003). Simulační hry a jejich využití ve výuce. *Pedagogika*, 53(4), 366–374.
- Davis, B. G. (1993). *Tools for teaching*. San Francisco: Jossey Bass.
- Dlouhá, J. (2013). *Tvorba regionálních případových studií*. Praha: Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy. Dostupné z www.veronica.cz/soubory/Biouhel%202013/2_Dlouha.ppt
- Duch, B. J., Groh, S. E., & Allen, D. E. (2001). *The power of problem-based learning; a practical "how to" for teaching undergraduate courses in any discipline*. Virginia: Stylus Publishing.
- Engle, R. A., & Faux, R. B. (2006). Towards productive disciplinary engagement of prospective teachers in educational psychology: Comparing two methods of case-based instruction. *Teaching Educational Psychology*, 1(2), 1–22.
- Escartin, J., Saldaña, O., & Martín-Peña, J., et al. (2015). The impact of writing case studies: Benefits for students' success and well-being. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 196(1), 47–51.
- Ford, T. E., Grossman, R. W., & Jordon, E. A. (1997). Teaching about unintentional racism in introductory psychology. *Teaching of Psychology*, 24(3), 186–188.
- Gallucci, K. K. (2007). *Case method of instruction, conceptual change, and student attitude* (Disertační práce). Raleigh: University of North Carolina. Dostupné z <http://repository.lib.ncsu.edu/ir/bitstream/1840.16/4724/1/etd.pdf>
- Ghazali, I. E., & Abba, R. (2015). Writing a teaching note: how to make it less frightening? *Global Business School Network Blog*. Dostupné z <http://www.gbsnonline.org/blogpost/760188/207967/Writing-a-Teaching-Note-How-to-Make-it-Less-Frightening>
- Gonzalez-DeHass, A., & Willems, P. P. (2005). Case study instruction in educational psychology courses. *Journal of College Teaching and Learning*, 2(9), 1–4.
- Graham, P. T., & Cline, P. C. (1980). The case method: A basic teaching approach. *Theory Into Practice*, 9(2), 112–116.
- Greenwood, G. E., Fillmer, H. T., & Parkay, F. W. (2002). *Educational psychology cases*. Upper Saddle River, Merrill: Prentice Hall.
- Hartley, J., & McKeachie, W. J. (Eds.). (1990). *Teaching psychology*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
- Herreid, C. F. (1994). Case studies in science – a novel method of science education. *Journal of College Science Teaching*, 23(4), 221–229.
- Herreid, C. F. (2001). Don't! What no to do when teaching cases. *Journal of College Science Teaching*, 30(5), 292–294.
- Heslo *Casuistry*. (2016). Dostupné z <https://en.wikipedia.org/wiki/Casuistry>
- Chrisler, J. C. (2000). Novels as case-study materials for psychology students. In M. E. Ware & D. E. Johnson (Eds.), *Handbook of demonstrations and activities in the teaching of psychology*, vol. 3 (s. 69–70). Mahwah: Erlbaum.
- Christie, M., Rowe, P., & Perry, C., et al. (2000, červen). *Implementation of realism in case study research methodology*. Příspěvek prezentovaný na výroční konferenci International Council for Small Business, Brisbane. Dostupné z http://ecsocman.hse.ru/data/588/656/1219/case_st.pdf
- Inoue, N. (2009, duben). *Teaching educational psychology with VITAL-based case studies: Going beyond psychological theories in context-specific case analyses* (s. 1–11). Příspěvek prezentovaný na konferenci Society for Research in Child Development, Denver. Dostupné z http://ccnmtl.columbia.edu/vital/nsf/VITAL_SRC_D_2009_INOUE.pdf
- Jarošová, D., & Vrublová, Y. (2011). *Případové studie pro výuku ošetrovatelství – metodika*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- Kemp, H. V. (1980). Teaching psychology through the case study methods. *Teaching Psychology*, 7(1), 38–41.
- Kirovová, I., & Papalová, M. (2007). Aplikace případových studií. In Š. Šaroch (Ed.), *Výuka na vysokých školách ekonomického zaměření* (s. 65–73). Mladá Boleslav: Škoda Auto.
- Kulišťák, P. (Ed.). (2012). *Případové studie z klinické neuropsychologie*. Praha: Karolinum.

- 138 Lane, J. L. (2007). *Case writing guide*. Pennsylvania: Pennsylvania State University, Schreyer Institute for Teaching Excellence. Dostupné z <http://www.schreyerinstitute.psu.edu/pdf/casewritingguide.pdf>
- Mareš, J. (2013). *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál.
- Mareš, J. (2015). Tvorba případových studií pro výzkumné učely. *Pedagogika*, 65(1), 113–142.
- Mayo, J. A. (2002). Case-based instruction: A technique for increasing conceptual application in introductory psychology. *Journal of Constructivist Psychology*, 15(1), 65–74.
- Mayo, J. A. (2004). Using case-based instruction to bridge the gap between theory and practice in psychology of adjustment. *Journal of Constructivist Psychology*, 17(2), 137–146.
- McGuire, D. J., & Ormrod, J. E. (1998). *Case studies: Applying educational psychology*. Upper Saddle River: Merrill.
- McManus, J. L. (1986a). “Live” case study / Journal record in adolescent psychology. *Teaching Psychology*, 13(2), 70–74.
- McManus, J. L. (1986b). Student composed case study in adolescent psychology. *Teaching of Psychology*, 13(2), 92–93.
- Meil, W. M. (2007). The use of case studies in teaching undergraduate neuroscience. *The Journal of Undergraduate Neuroscience Education*, 5(2), 53–62.
- Merseth, K. K. (1991). The early history of case-based instruction: Insights for teacher education today. *Journal of Teacher Education*, 42(4), 243–249.
- Mesny, A., & Mandron, A. (2014). *Guide to writing teaching notes*. Montréal: École des Hautes Études Commerciales.
- Miller, R. L., Amsel, E., Kowalewski, B. M., Beins, B. C., Keith, K. D., & Peden, B. F. (2011a). *Promoting engagement (Vol. 1): Programs, techniques and opportunities*. Wakefield: Society for the Teaching of Psychology (APA Division 2). Dostupné z <http://teachpsych.org/ebooks/pse2011/index.php>
- Miller, R. L., Balcetis, E., Burns, S. R., Daniel, D. B., Saville, B. K., & Woody, W. D. (2011b). *Promoting student engagement (Vol. 2): Activities exercises and demonstrations for psychology courses*. Wakefield: Society for the Teaching of Psychology (APA Division 2). Dostupné z <http://teachpsych.org/ebooks/pse2011/index.php>
- Millott, D. (2003). *Writing case studies: A manual*. Adapted for use by the Online learning centre. London: International Records Management Trust. Dostupné na: <http://www.slideshare.net/hudda2020/writing-case-studies-a-manual>
- Miserandino, M. (2007). Heeere’s Johnny: A case study in the five-factor model of personality. *Teaching of Psychology*, 34(1), 37–40.
- National Center. (2015). *Case types and teaching methods: A classification scheme*. Buffalo: University at Buffalo, National Center for Case Study Teaching in Science. Dostupné z <http://sciencecases.lib.buffalo.edu/cs/collection/method.asp>
- Nirula, L., & Peskin, J. (2008). Bringing expert teachers into the educational psychology classroom: Using video-captured insights in case study analysis. *Teaching Educational Psychology*, 3(1), 1–22.
- Ormrod, J. E. (2005). Using student and teacher artifacts as case studies in educational psychology. *The Clearing House*, 78(5), 213–217.
- Ormrod, J. E., & McGuire, D. (2006). *Case studies: Applying educational psychology*. New York: Pearson.
- Pačesová, M. (2004). *Lékař, pacient a Michael Balint. Balintovské skupiny v Česku*. Praha: Triton.
- Paulus, T., & Roberts, G. (2006). Learning through dialogue: Online case studies in educational psychology. *Journal of Technology and Teacher Education*, 14(4), 731–754.
- Pichrt, J., & Drápal, L. (2015). *Případové studie pracovní právní*. Praha: Beck.
- Razvi, S., & Allen, J. P. (2005, duben). *The meaningfulness of case studies in an educational psychology class: Students’ perspectives* (s. 1–33). Příspěvek prezentovaný na výročním zasedání American Educational Research Association, Montréal. Dostupné z <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED490432.pdf>
- Razzouk, R. (2011). *The effect of case studies on individual learning outcomes, attitudes toward instruction, and team shared mental models in a team-based learning environment in an undergraduate educational psychology course* (Disertační práce). Tallahassee: Florida State University.

- Razzouk, R., & Johnson, T. E. (2013). Case studies' effect on undergraduates' achievement, attitudes, and team shared mental models in educational psychology. *Educational Technology Research and Development*, 61(5), 751–766.
- Santrock, J. W. (1990). *Case study in educational psychology*. New York: McGraw-Hill.
- Siddiqui, Z. (2013). *How to write a business case study* (s. 1–16). Ann Arbor: Michigan State University, Williams Davidson Institute. Dostupné z <http://wdi-publishing.com/DocFiles/PDF/cases/preview/GL1429140P.pdf>
- Sjoblom, L. (2010). *How to write a teaching note*. Bingley: Emerald Group Publishing. Dostupné z <http://www.emeraldgrouppublishing.com/products/new/pdf/How-To-Write-A-Teaching-Note.pdf>
- Sperle, D. H. (1933). *The case method technique in professional training; a survey of the use of case studies as a method of instruction in selected fields and a study of its application in a teachers college*. New York: Bureau of Publications, Teachers College, Columbia University.
- Sudzina, M. R. (1997). Case study as a constructivist pedagogy for teaching educational psychology. *Educational Psychology Review*, 9(2), 199–218.
- Swiercz, P. M. (2000). *SWIF learning: A guide to student written-instructor facilitated case writing* (s. 1–17). Washington: University of George Washington. Dostupné z <http://college.cengage.com/business/resources/casestudies/students/swif.pdf>
- Šauer, P., & Lisa, A. (2007). Využívání výukových případových studií při výuce environmentální ekonomie a politiky. *Envigogika*, 2(2), 1–8.
- Štech, S. (1995). Spor o „profesi“ – o čem a jak se mluví. In Pražská skupina školní etnografie, *Stát se učitelem* (s. 6–51). Praha: Pedagogická fakulta UK. Dostupné z http://kps.pdf.cuni.cz/psse/pdf/stat_se_ucitelem/stat_se_ucitelem.pdf
- Štrach, P. (2007). Tvorba výukových a výzkumných případových studií. *Acta Oeconomica Pragensia*, 15(3), 22–36.
- Švec, V. (2012). *Evaluační výukových přínosů multimediální případové studie*. *Media4u Magazine*, 9(4), 99–104.
- Tacheci, I. (2013, listopad). *Virtuální kazuistiky ve výuce vnitřního lékařství*. Příspěvek prezentovaný na 7. konferenci lékařských fakult ČR a SR s mezinárodní účastí na téma E-learning a zdravotnická informatika ve výuce lékařských oborů, Brno.
- Torp, L., & Sage, S. (2002). *Problems as possibilities: problem-based learning for K-16 education*. Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Urban, J. (2014). *Případové studie z lidských zdrojů*. Praha: Ústav práva a právní vědy, European Business School.
- Vyšohlíd, J., Guilbert, J. J., & Kotásek, J. (1978). *Další vzdělávání zdravotnických pracovníků: projekce, proces a hodnocení postgraduálního a podiplomního studia*. Praha: Institut dalšího vzdělávání lékařů a farmaceutů.
- Walsh, R. W. (2006). *Exploring the case study method as a tool for teaching public administration in a cross-national context: Pedagogy in theory and practice* (s. 1–14). Milan: European Group of Public Administration. Dostupné z <http://www.ias-iisa.org/egpa/wp-content/uploads/Walsh.pdf>
- Yue, T. (2012a). *How to write a good teaching case?* Rotterdam: Erasmus University, Rotterdam School of Management. Dostupné z http://www.rsm.nl/fileadmin/Images_NEW/CDC/How_to_Write_a_Good_Teaching_Case.pdf
- Yue, T. (2012b). *How to write a good teaching note?* Rotterdam: Erasmus University, Rotterdam School of Management. Dostupné z http://www.erim.eur.nl/fileadmin/centre_content/case_development_centre/How_to_Write_a_Good_Teaching_Note.pdf
- Zambo, D., & Hansen, C. C. (2005). Once upon a theory: Using picture books to help students understand educational psychology. *Teaching Educational Psychology*, 1(1), 1–8.

Prof. PhDr. Jiří Mareš, CSc., Ústav sociálního lékařství
Lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Hradci Králové
Šimkova 870, 500 38 Hradec Králové
mares@lfhk.cuni.cz